

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΥΚΛΑΔΩΝ Α.Ε.
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Ο.Τ.Α.

Πλατεία Τσιροπινά - Ερμούπολη - 84100 - Σύρος

☎ 2281088834 - 📠 2281087982 - 🌐 www.e-cyclades.gr - ✉ info@e-cyclades.gr

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΒΟΛΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

ΤΟΥ ΑΞΟΝΑ 4 ΤΟΥ Ε.Π.ΑΛ. 2007 -2013

ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ (Ο.Τ.Δ. ΑΛΙΕΙΑΣ):

**«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΥΚΛΑΔΩΝ Α.Ε. – ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΝΩΝΥΜΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ Ο.Τ.Α.»**

(Κωδικός Πρόσκλησης: 1/2013)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VIII

ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ & ΧΕΡΣΑΙΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ (ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΣΗΜΕΙΑ

ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ)

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο του Ε.Π. Αλιείας 2007-2013

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ**

Ε.Π.ΑΛ. 2007 - 2013
Επένδυση στην Αειφόρο Αλιεία

ΣΥΝΟΨΗ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η μελέτη καθορίζει τις θαλάσσιες & χερσαίες διαδρομές για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού στις Κυκλάδες.

ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ως περιοχή μελέτης ορίστηκε το σύνολο των νησιών του Νομού Κυκλάδων.

Κύριο γεωγραφικό χαρακτηριστικό του νομού είναι η πολυνησία (147 και πλέον νησιά και νησίδες εκ των οποίων μόνο τα 24 είναι κατοικημένα), η οποία δημιουργεί την επιπρόσθετη ανάγκη για ακτοπλοϊκή και αεροπορική σύνδεση των νησιών μεταξύ τους.

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Οι Κυκλάδες αποτελούν παραδοσιακό τόπο προορισμού πολλών ημεδαπών αλλά και αλλοδαπών τουριστών. Εκτός από τον ήλιο και τη θάλασσα, στοιχεία που προσφέρονται για να βρει ο επισκέπτης την ηρεμία που συχνά λείπει από την καθημερινή του ζωή, τα Κυκλαδονήσια είναι ολόκληροι κόσμοι με αρχαία, μεσαιωνική και σύγχρονη ιστορία. Το κάθε νησί έχει ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον, καθώς η νησιωτική απομόνωση και η σύσταση των εδαφών δημιούργησε διαφορετικές βιολογικές προσαρμογές.

Πέραν της συνοπτικής παρουσίασης των τουριστικών πόρων που ακολουθεί, αναλυτικές πληροφορίες περιλαμβάνονται στο portal www.cyclades-tour.gr, την επιμέλεια του οποίου έχει η Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων Α.Ε.

Οικότοποι

Οι Κυκλάδες χαρακτηρίζονται από την παρουσία μεγάλου αριθμού χερσαίων και θαλάσσιων οικοτόπων. Στο πλαίσιο του προγράμματος "Αναγνώριση και περιγραφή των Τύπων Οικοτόπων σε Περιοχές Ενδιαφέροντος για τη Διατήρηση της Φύσης" έγινε καταγραφή 20 περιοχών που εντάσσονται στο δίκτυο Natura 2000 και υπάγονται στο Νομό Κυκλάδων. Ενδεικτικά αναφέρονται οι πιο αξιόλογες περιοχές όπως η Άνδρος, η Ανάφη, η Κίμωλος, η Μήλος, η Σαντορίνη, η Σίφνος, η Τήνος, κτλ.

Η πανίδα στην περιοχή μελέτης είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα διότι περιλαμβάνει:

- μεγάλο αριθμό ειδών ασπόνδυλων και σπονδυλωτών που είναι ενδημικά της Ελλάδας πολλά από τα οποία είναι στενότοπα ενδημικά, απαντώνται δηλαδή σε ένα μόνο νησί ή βραχονησίδα της περιοχής
- μεγάλο αριθμό ειδών που αναφέρονται στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλωτών της Ελλάδας και προστατεύονται από διεθνείς Συμβάσεις και Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και από την ελληνική νομοθεσία.

Ειδικότερα για την ορνιθοπανίδα θα πρέπει να επισημανθεί ο σημαντικός ρόλος της περιοχής για τη διατήρησή της αφού προστατευόμενα είδη πτηνών χρησιμοποιούν την περιοχή ως σταθμό ανάπαυσης κατά την κρίσιμη περίοδο της αποδημίας τους. Χαρακτηριστική επίσης είναι η παρουσία πληθυσμών αρπακτικών πτηνών που, αν και είναι μικροί, θεωρούνται σημαντικοί διότι στην υπόλοιπη χώρα παρατηρείται δραματική μείωση ή και εξαφάνισή τους. Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης το κέντρο ενημέρωσης που λειτουργεί στην Κίμωλο από τη «Μομ – Εταιρεία για την Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας».

Περιοχές Φυσικού Κάλλους

Μεγάλη ποικιλία παρουσιάζει και το τοπίο σε επίπεδο νησιού, ως αποτέλεσμα κυρίως του πλήθους διαφορετικών – συχνά σπανίων – γεωλογικών σχηματισμών, της εναλλαγής θάλασσας και ξηράς και της ποικιλίας των φυσικών οικοσυστημάτων. Η σύνθεση των στοιχείων αυτών επιτυγχάνεται με έναν τρόπο ιδιαίτερο, που χαρίζει στο τοπίο ταυτότητα μοναδική. Χαρακτηριστική είναι η κήρυξη νήσων και νησίδων ως περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

Γεωλογικά μνημεία

Ο γεωλογικός πλούτος των Κυκλάδων είναι ιδιαίτερα σημαντικός, τόσο σε απόλυτους αριθμούς, όσο και στην ποιότητα των ευρημάτων και των μνημείων. Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται τόσο μνημεία ευρύτερου γεωλογικού ενδιαφέροντος (ηφαίστεια, σπήλαια, γεωλογικές διαμορφώσεις κλπ.), όσο και μνημεία παλαιό-αρχαιολογικού και ιστορικού ενδιαφέροντος, όπως τα απολιθώματα φυτών και ζώων και πολλά λατομεία διαφόρων ιστορικών εποχών και πετρωμάτων.

Η γεωλογία των Κυκλάδων αποτελεί διακριτό τομέα ενδιαφέροντος. Στο επίκεντρό του βρίσκονται η Σαντορίνη και η Μήλος, η γεωμορφολογία των οποίων μαρτυρεί την γεωλογική ιστορία τους. Η Μήλος παρουσιάζει και σήμερα σημαντική εξορυκτική δραστηριότητα, ενώ σε αρκετά άλλα νησιά διατηρούνται οι εγκαταλεημένες εγκαταστάσεις παλιών λατομείων.

Αρχιτεκτονικά Στοιχεία

Ο οικιστικός πλούτος του Νοτίου Αιγαίου είναι εξαιρετικά μεγάλος. Το δομημένο περιβάλλον του Αιγαίου έχει από πολλά χρόνια αναγνωριστεί ως ένας από τους πόλους έλξης τουριστών και επισκεπτών. Αν και το κάθε νησί παρουσιάζει ιδιαίτερο χαρακτήρα επηρεασμένο τόσο από το ανάγλυφό του, όσο και από την ιστορική του διαδρομή, θα μπορούσε κανείς να διακρίνει δύο διαφορετικά αρχιτεκτονικά στυλ: το κυκλαδίτικο και το «νεοκλασικό», που είναι επηρεασμένο από την ενετική-ιταλική παράδοση.

Μεταξύ όλων των οικιστικών συνόλων της περιφέρειας, ένας μεγάλος αριθμός έχει αξιολογηθεί ως σημαντικού ενδιαφέροντος και έχει υπαχθεί στο καθεστώς των διατηρητέων παραδοσιακών οικισμών. Στον Νομό Κυκλάδων έχουν χαρακτηριστεί συνολικά 165 οικισμοί ως παραδοσιακοί.

Δύο επίσης βασικά στοιχεία της κυκλαδίτικης λαϊκής αρχιτεκτονικής είναι οι περιστεριώνες και οι ανεμόμυλοι.

Ιστορικά και Θρησκευτικά Μνημεία, Λαογραφικά, Ιστορικά και Πολιτιστικά Στοιχεία

Οι Κυκλάδες, όπως και όλη η Ελλάδα, είναι πλούσιες σε πολιτιστικά στοιχεία. Αποτελούν μια από τις αρχαιότερες κοιτίδες πολιτισμού σε ολόκληρη την Ευρώπη και η παρουσία της στην ιστορία της Ελλάδας είναι αισθητή μέχρι σήμερα. Αξιόλογα ευρήματα της πρωτοκυκλαδικής περιόδου αλλά και ολόκληρης της προχριστιανικής περιόδου, έχουν αποκαλυφθεί σχεδόν σε όλα τα νησιά των

Κυκλάδων και στεγάζονται σε αρχαιολογικά μουσεία της περιοχής. Κορυφαίο δείγμα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού αποτελεί το ακατοίκητο σήμερα νησί της Δήλου, που είναι ενταγμένο στον κατάλογο μνημείων που αποτελούν Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά και προστατεύονται από την Unesco.

- **Ιστορικά μνημεία και αρχαιολογικοί χώροι**

Ιδιαίτερα μεγάλη και πλούσια είναι η κατηγορία των ιστορικών μνημείων και πολιτιστικών στοιχείων. Σχεδόν σε όλα τα νησιά έχουν βρεθεί μαρτυρίες αρχαίων πολιτισμών ξεκινώντας από την προϊστορική εποχή. Τα ειδώλια είναι παγκοσμίως γνωστά σύμβολα της κυκλαδικής τέχνης και πολιτισμού.

Επιπλέον αξιόλογα μνημεία της προπολεμικής όσο και μεταπολεμικής ιστορίας της Ελλάδας αποτελούν ορισμένα από τα μικρότερα νησιά των Κυκλάδων (με έμφαση στη Γυάρο και τη Μακρόνησο) οπότε και χρησιμοποιήθηκαν ως τόποι εξορίας και εκτοπισμού.

- **Θρησκευτικά μνημεία (μοναστήρια, εκκλησίες, βυζαντινές εκκλησίες και μνημεία)**

Τα μνημεία του βυζαντινού πολιτισμού με την πληθώρα εκκλησιών και μοναστηριών εκτείνονται στο σύνολο των κατοικημένων νησιών. Η Παναγία Ευαγγελίστριας της Τήνου, η Παναγία Εκατονταπυλιανή στην Πάρο και η Μονή Χοζοβιώτισσα στην Αμοργό ξεχωρίζουν και αποτελούν ιδιαίτερους τόπους προσκύνησης.

- **Λαογραφικά, ιστορικά και πολιτιστικά στοιχεία (κάστρα, πύργοι, οικισμοί, φάροι, μεταλλεία κλπ.)**

Τέλος προκαλούν ενδιαφέρον και οι εκφάνσεις του λαϊκού και σύγχρονου πολιτισμού, όπως της τοπικής μουσικής, της γαστρονομίας, της ναυτιλιακής παράδοσης, της γλυπτικής και της κεραμικής. Σημαντικό πολιτιστικό γεγονός αποτελούν και οι θερινές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται σε όλα σχεδόν τα νησιά των Κυκλάδων όπως π.χ. στη Σύρο το φεστιβάλ των «Ερμουπολείων».

- **Μουσεία**

Την τελευταία δεκαετία υπήρξε μια τρομερή έκρηξη δημιουργίας μικρών μουσείων όχι μόνο στα τουριστικά μέρη αλλά και εκτός από αυτά, στα απομονωμένα χωριά. Σε αυτό οδήγησαν σχετικές χρηματοδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ΥΠΠΟ, ιδιωτικούς φορείς κλπ αλλά και η αντίληψη ότι τα λιγότερο τουριστικά μέρη στα νησιά (εσωτερικοί οικισμοί) μπορούν να αναπτυχθούν τουριστικά μέσα από την ανάδειξη του πολιτισμού τους. Στις σχετικές υποδομές συμπεριλαμβάνονται:

- Αρχαιολογικά Μουσεία
- Ιστορικά Μουσεία
- Μουσεία Σύγχρονης Τέχνης
- Λαογραφικά Μουσεία
- Ναυτικά Μουσεία
- Πινακοθήκες - Γλυπτοθήκες
- Μουσεία Καλλιτεχνών
- Μουσεία Λαϊκής Αρχιτεκτονικής
- Εκκλησιαστικά Μουσεία και Συλλογές
- Μουσεία Μεταλλευμάτων
- Βιομηχανικό Μουσείο
- Μουσείο Μαρμαροτεχνίας

κ.α.

Στα Κυκλαδονήσια υπάρχουν αρκετά λαογραφικά μουσεία, όπου εκτίθενται έργα λαογραφικής τέχνης. Μουσεία σύγχρονης τέχνης λειτουργούν σε αρκετά νησιά όπως στην Άνδρο το μουσείο Σύγχρονης Τέχνης του Ιδρύματος Γουλανδρή όπου υπάρχει μια αξιόλογη μόνιμη συλλογή αλλά φιλοξενούνται και καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου διεθνείς εκθέσεις και έργα μεγάλων Ελλήνων καλλιτεχνών. Επίσης στην Ίο το Μουσείο Γιάννη Γαϊτή – Γαβριέλλας Σίμωσι. κλπ.

Κατά τα άλλα αρκετά από τα νησιά έχουν συνδέσει το όνομά τους με σημαντικούς σύγχρονους καλλιτέχνες: Κέα – Φασιανός (περιοδικές εκθέσεις, έργα στο χώρο, αλλά και άλλοι καλλιτέχνες που ζουν ή εκθέτουν τα καλοκαίρια στο νησί), Αμοργός - Βενιός, Πάρος - Ν. Περαντινός (όπου υπάρχουν 2 οργανωμένοι χώροι, το καλλιτεχνικό εργαστήριο στην Παροικιά και το μουσείο στην Μάρπησσα) κλπ.

Αγροτικό Τοπίο

Τα αγροτικά τοπία είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ φυσικού περιβάλλοντος και διαχειριστικών αγροτικών συστημάτων. Η μακριά ιστορική πορεία αυτής της αλληλεπίδρασης στην περιοχή του Νοτίου Αιγαίου, έχει δημιουργήσει μια σειρά από ημι-φυσικά τοπία, τα οποία αν και δεν διακρίνονται για την παραγωγική τους αξία (εξαιτίας των περιορισμένων φυσικών πόρων), εντούτοις χαρακτηρίζονται από μεγάλη οικολογική και αισθητική αξία. Η οικολογική αξία έχει να κάνει με την ίδια τη φύση των παραδοσιακών αγροτικών διαχειριστικών συστημάτων, με τα οποία συντηρείται με βιώσιμες πρακτικές η ποιότητα των περιορισμένων φυσικών πόρων. Η αισθητική αξία, από την άλλη, αναφέρεται στη συμβολική δύναμη των αγροτικών αυτών τοπίων, τα οποία αποτελούν έναν αυτοτελή τουριστικό πόρο, με υψηλές δυνατότητες μελλοντικής αξιοποίησης.

Τα χαρακτηριστικά του αγροτικού τοπίου μπορούν να διαχωριστούν σε πέντε κατηγορίες:

1. τις αναβαθμίδες
2. τις περιφράξεις
3. τα μονοπάτια
4. τις αγροτικές κατασκευές
5. τις υπόλοιπες κατασκευές της υπαίθρου.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης ως «ειδικές μορφές τουρισμού» θεωρούνται εκείνες, που διαφοροποιούνται από την κυρίαρχη μορφή του οργανωμένου παραθεριστικού τουρισμού του ήλιου και της θάλασσας, με κριτήριο είτε τα ειδικά ενδιαφέροντα ή ανάγκες της τουριστικής πελατείας που διακινούν (π.χ. πολιτιστικός τουρισμός, οικοτουρισμός), είτε τους σκοπούς της τουριστικής μετακίνησης (π.χ. επαγγελματικός τουρισμός σε όλες τις επί μέρους μορφές του). Ο όρος «ειδικές μορφές» ταυτίζεται εν προκειμένω με τον όρο «νέες μορφές» (που υποδηλώνει την ανεπαρκή ανάπτυξη των μορφών αυτών στη Χώρα μας, γι' αυτό και ακόμη παραμένουν «νέες») ή «θεματικές μορφές».

Οι ειδικές μορφές τουρισμού είναι πολλές σε αριθμό, οι κυριότερες εκ των οποίων είναι:

- ✓ Θαλάσσιος τουρισμός
- ✓ Περιηγητικός τουρισμός
- ✓ Πολιτιστικός τουρισμός (με υποενότητα το θρησκευτικό τουρισμό)
- ✓ Οικοτουρισμός
- ✓ Γεωτουρισμός
- ✓ Αθλητικός τουρισμός
- ✓ Αγροτουρισμός
- ✓ Συνεδριακός τουρισμός
- ✓ Τουρισμός υγείας (και τουρισμός ευεξίας)
- ✓ Αστικός τουρισμός

Οι «ιδιαιτέρες» αυτές μορφές τουρισμού δεν μπορούν, σε καμία περίπτωση, να αντικαταστήσουν το μαζικό τουρισμό ωστόσο δρουν συμπληρωματικά προς αυτόν, συμβάλλοντας στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των περιοχών, στη μείωση της εποχικότητας του τουρισμού, στην προστασία και ανάδειξη ιδιαίτερων στοιχείων μιας περιοχής και των ανθρώπων της, όπως για παράδειγμα του πολιτισμού, της αρχιτεκτονικής, της ιστορίας, της παράδοσης, των εθίμων και της φύσης.

Οι Κυκλάδες διαθέτουν δύο πολύτιμους θησαυρούς: την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά, που αναπτύχθηκαν σε αλληλεξάρτηση μεταξύ τους. Οι δυνατότητες διαφοροποίησης της τουριστικής ανάπτυξης των Κυκλάδων είναι μεγάλες, με προώθηση εναλλακτικών μοντέλων τουρισμού, προσαρμοσμένων στις αντοχές και στον πλούτο του κάθε νησιού. Με αυτό τον τρόπο θα αμβλυνθούν οι επιπτώσεις στο περιβάλλον του μαζικού και χρονικά εντοπισμένου τουρισμού που βιώνονται έντονα κυρίως στα πιο πολυσύχναστα νησιά (Μύκονος, Πάρος, Σαντορίνη, Ίος) και παράλληλα θα αυξηθούν τα οικονομικά οφέλη από τον τουρισμό με επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και με διεύρυνση των ομάδων στόχων (target groups) τουριστών που προσελκύονται στην περιοχή.

Δυστυχώς δεν έχει δοθεί η πρέπουσα σημασία στην ανάδειξη και προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Ελλάδα γενικότερα, και συνεπώς ούτε στις Κυκλάδες ειδικότερα. Έτσι, δεν μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει οργανωμένος εναλλακτικός τουρισμός στα Κυκλαδονήσια, αν και αυτός δεν είναι εντελώς ανύπαρκτος. Ως σήμερα έχει αναπτυχθεί περιορισμένος αριθμός τουριστικών δραστηριοτήτων και η ανάδειξη / οργάνωση ειδικών μορφών τουρισμού είναι σαφώς ανεπαρκής αν και έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές μελέτες προς αυτή την κατεύθυνση, όπως για παράδειγμα η μελέτη της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κυκλάδων με τίτλο «Δημιουργία

πεζοπορικών διαδρομών στα νησιά των Κυκλάδων» ή το πρόγραμμα «Κάστρων Περίπλους» του Υπουργείου Πολιτισμού.

Οι προοπτικές ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού στις Κυκλάδες αναλύονται ακολούθως:

Θαλάσσιος Τουρισμός

Στον ορισμό του “θαλάσσιου τουρισμού” περιλαμβάνεται κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα που έχει σχέση με τη θάλασσα και τις ακτές, όπως:

- ✚ Χρήση σκαφών αναψυχής (ιστιοφόρα, μηχανοκίνητα, γιώτινγκ)
- ✚ Κρουαζιέρες
- ✚ Χρήση ταχύπλοων σκαφών (jet ski – φουσκωτά)
- ✚ Windsurfing – surfing – kitesurfing
- ✚ Θαλάσσιο σκι
- ✚ Υποβρύχιο ψάρεμα – ερασιτεχνική αλιεία
- ✚ Καταδύσεις
- ✚ Περιήγηση σε θαλάσσια πάρκα, αξιοθέατα και βιότοπους
- ✚ Κολύμβηση

Όμως, ως οργανωμένες τουριστικές αγορές θεωρούνται κυρίως η χρήση σκαφών αναψυχής (yachting) και οι κρουαζιέρες, ενώ οι υπόλοιπες δραστηριότητες θεωρούνται κυρίως συμπληρωματικές υπηρεσίες που εμπλουτίζουν το κύριο προϊόν του θαλάσσιου ή/και άλλων μορφών τουρισμού (π.χ. ήλιος & θάλασσα). Βέβαια, στο πλαίσιο της παγκόσμιας τάσης για διαφοροποίηση και εξειδίκευση του τουριστικού προϊόντος, λόγω του αυξανόμενου ανταγωνισμού, πολλές χώρες έχουν προωθήσει και πιο εξειδικευμένες μορφές του θαλάσσιου τουρισμού (μεταξύ των παραπάνω συμπληρωματικών υπηρεσιών), με χαρακτηριστικό παράδειγμα την προώθηση του τουρισμού καταδύσεων. Επιπρόσθετα, πολλές από τις δραστηριότητες που σχετίζονται με τον θαλάσσιο τουρισμό προωθούνται και στο πλαίσιο ανάπτυξης του τομέα αθλητικού τουρισμού (π.χ. διοργάνωση αγώνων μηχανοκίνητων σκαφών, windsurfing, ιστιοπλοϊκοί αγώνες, κλπ.) με χαρακτηριστικά παραδείγματα στον Ελληνικό χώρο τη διοργάνωση αγώνων του Παγκοσμίου Πρωταθλήματος Ταχυπλοΐας Formula 1 στην Κέρκυρα, τη διοργάνωση διεθνών αγώνων windsurfing στη Πάρο και τη διοργάνωση του διεθνούς ιστιοπλοϊκού αγώνα Ράλι Αιγαίου από τον Πανελλήνιο Όμιλο Ιστιοπλοΐας Ανοικτής Θαλάσσης.

Ο θαλάσσιος τουρισμός, και κυρίως η ιστιοπλοΐα βρίσκει στο σύνολο των Κυκλάδων έναν ιδανικό χώρο ανάπτυξης του. Λόγω του πολυνησιακού χαρακτήρα τους, της μορφολογίας των νησιών, του κλίματος και των φυσικών και πολιτιστικών τους πόρων, η περιοχή διαθέτει ένα ισχυρό συγκριτικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης ειδικής μορφής τουρισμού. Το κάθε νησί έχει τις φυσικές και πολιτιστικές προϋποθέσεις (παραλίες, φυσικά αγκυροβόλια, αξιόλογο τοπίο, γραφικά λιμανάκια, αξιοθέατα) αλλά και τις βασικές λιμενικές εγκαταστάσεις για να αποτελεί σταθμό σε θαλάσσιες διαδρομές. Επίσης οι αποστάσεις μεταξύ των νησιών είναι τέτοιες ώστε να επιτρέπουν την εύκολη μετάβαση από το ένα στο άλλο σε λίγες ώρες διευκολύνοντας την δημιουργία σχεδόν απεριόριστων συνδυασμών με μεγάλο ενδιαφέρον και εναλλαγή. Ενοικιάσεις ιστιοπλοϊκών σκαφών μπορούν να γίνουν στην Άνδρο (Μπατσι), στην Πάρο (Παροικιά), στη Μύκονο (Χώρα), στη Μήλο (Αδάμαντας) και στη Σύρο (Ερμούπολη).

Στον ευρωπαϊκό χώρο οι Κυκλάδες αποτελούν προνομιακή περιοχή για το θαλάσσιο τουρισμό. Παρ' όλο που εμφανίστηκε εδώ και αρκετά χρόνια, ο θαλάσσιος τουρισμός παρουσιάζει πολύ μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης στο σύνολο του υπό εξέταση χώρου.

Περιηγητικός Τουρισμός

Ο περιηγητικός τουρισμός προσδιορίζεται ως μια μορφή τουρισμού, η οποία συγκεντρώνει στοιχεία από τις ακόλουθες μορφές τουρισμού: τουρισμός υπαίθρου, περιπατητικός τουρισμός και φυσιολατρικός τουρισμός. Στο πλαίσιο αυτό, ο περιηγητικός τουρισμός ορίζεται ως τα ταξίδια που γίνονται με βασικό κίνητρο τη συμμετοχή σε δραστηριότητες που έχουν ως κύριο στόχο την απόκτηση γνώσης για το φυσικό περιβάλλον και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μιας περιοχής.

Με βάση τον παραπάνω ορισμό, ο περιηγητικός τουρισμός δύναται να περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως:

- ✚ περίπατοι
- ✚ πεζοπορία στη φύση
- ✚ ποδηλασία
- ✚ ιππασία
- ✚ παρατήρηση και καταγραφή της χλωρίδας και πανίδας
- ✚ περιβαλλοντική εκπαίδευση

Σημειώνεται ότι αρκετές από τις παραπάνω δραστηριότητες (πεζοπορία, ποδηλασία, κλπ.) περιλαμβάνουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό το στοιχείο της σωματικής δραστηριότητας. Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι η φυσική άσκηση αποτελεί αυξημένης σημαντικότητας κίνητρο για τους επισκέπτες που επιλέγουν τη συγκεκριμένη μορφή τουρισμού.

Ο περιηγητικός τουρισμός αρκετά συχνά συγχέεται με τον οικοτουρισμό. Η βασική διαφορά των δύο μορφών έγκειται στο γεγονός ότι ο οικοτουρισμός προϋποθέτει την ουσιαστική εμπλοκή του επισκέπτη στη διατήρηση του φυσικού τοπίου και της οικολογικής ισορροπίας, ενώ ο περιηγητικός τουρισμός δεν απαιτεί κάτι τέτοιο.

Το μοναδικό κυκλαδικό τοπίο αποτελεί τον βασικό πόλο προσέλκυσης των περιηγητών. Η μικρή κλίμακα των νησιών με τις βαθμίδες, τη βλάστηση και τα γραφικά χωριά τους και η θαυμάσια θέα προς το πέλαγος και μέχρι τα γειτονικά νησιά, χαρακτηρίζουν το σύνολο των Κυκλάδων. Για τους περιηγητές εξαιρετική υποδομή σε όλα τα νησιά αποτελούν τα παραδοσιακά λιθόχτιστα μονοπάτια, πολλά από τα οποία έχουν και ιστορική σημασία καθώς προέρχονται από την κλασική αρχαιότητα.

Σήμερα, τα περισσότερα από τα μονοπάτια ελάχιστα χρησιμοποιούνται από τους μόνιμους κατοίκους, άλλα έχουν καταστραφεί ολικά ή μερικά, άλλα έχουν μετατραπεί σε χωματόδρομους ή ασφάλτους ενώ όσα έχουν διασωθεί χρειάζονται επισκευή, καθαρισμό, χαρτογράφηση και σήμανση για να μπορέσουν να χρησιμοποιηθούν από τους τουρίστες περιπατητικού ενδιαφέροντος.

Τα πλέον εκτεταμένα δίκτυα μονοπατιών και διαδρομών με ενδιαφέρον παρουσιάζουν η Αμοργός, η Άνδρος, η Κέα, η Τήνος και η Νάξος. Στη Σίφνο, στην Πάρο και στην Αμοργό οργανώνονται περιπατητικές διαδρομές με οδηγό και ξενάγηση από ιδιωτικά τουριστικά γραφεία αν και τα μονοπάτια δεν είναι επαρκώς σηματοδοτημένα, συντηρημένα και καθαρισμένα.

Παράλληλα με επιχειρήσεις για πεζοπορικές διαδρομές μπορούν να αναπτυχθούν και επιχειρήσεις που θα προσφέρουν διαδρομές με ποδήλατα δρόμου, με mountain bike και με μουλάρια. Όλα τα κατοικημένα νησιά διαθέτουν τις προϋποθέσεις για την διαμόρφωση περιηγητικών διαδρομών. Τα μεγάλα νησιά μπορούν να αποτελέσουν αυτόνομο προορισμό περιηγητών ενώ τα μικρότερα σε συνδυασμό με άλλα προσφέροντας ένα πακέτο που να συνδυάζει island hopping με περιήγηση (περπάτημα ή ποδήλατο ή μουλάρια).

Πολιτιστικός Τουρισμός

Ο πολιτιστικός τουρισμός παρουσιάζει στις Κυκλάδες σημαντικούς πόρους σε πολλές επί μέρους μορφές και τομείς όπως π.χ. τα αρχαιολογικά ευρήματα διάφορων εποχών, τη βυζαντινή παράδοση στην αρχιτεκτονική και την τέχνη, την αρχιτεκτονική, τη λαϊκή αλλά και αστική τέχνη, τη ναυτιλία, το εμπόριο και την αλιεία, τον σύγχρονο λαϊκό πολιτισμό (πανηγύρια, μουσική, μαγειρική). Όλα τα νησιά εμφανίζουν σχετικούς πόρους, αν και με σημαντική διαφοροποίηση το ένα από το άλλο.

Μεμονωμένες δράσεις πολιτιστικού τουρισμού με ιστορικό ενδιαφέρον υλοποιούνται από ιδιώτες (π.χ. ξεναγήσεις στο κάστρο της Νάξου) και λαμβάνουν χώρα περιοδικές εκθέσεις ιστορικού ενδιαφέροντος στα νησιά. Οι δράσεις αυτές όμως μάλλον λειτουργούν σαν εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος παρά σαν πολιτιστικός τουρισμός. Ο πολιτιστικός τουρισμός έχει σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης, σαν αυτόνομη μορφή κυρίως σε διαδρομές οι οποίες αφορούν πέρα από ένα νησί.

Ως υποσύνολο του πολιτιστικού τουρισμού πρέπει να αντιληφθούμε και το θρησκευτικό και προσκυνηματικό τουρισμό ο οποίος τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει σημαντική ανάπτυξη και μπορεί να χωριστεί σε δύο κατηγορίες.

Στον προσκυνηματικό τουρισμό (προσκυνητές τουρίστες, στους οποίους επικρατεί το θρησκευτικό κίνητρο και οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία περιοχή αποκλειστικά για την επίσκεψη στο θρησκευτικό χώρο).

Στο θρησκευτικό τουρισμό (τουρίστες θρησκευτικής κληρονομιάς, οι οποίοι ταξιδεύουν ομαδικά και συνδυάζουν το ταξίδι τους και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες).

Στο επίκεντρο βρίσκονται μεν τα νησιά με σημαντικούς πόρους όπως η Τήνος, η Πάρος και η Αμοργός με τα πασίγνωστα προσκυνήματα αλλά και σε όλα τα υπόλοιπα νησιά των Κυκλάδων υπάρχουν σπουδαίες μονές και εκκλησίες.

Μια υποενότητα του πολιτιστικού τουρισμού αποτελεί επίσης ο αρχιτεκτονικός τουρισμός, η ανάπτυξη του οποίου στις Κυκλάδες διαθέτει αξιολογες δυνατότητες καθ' ότι οι παραδοσιακοί οικισμοί των Κυκλάδων με την μοναδική κυβιστική τους αρχιτεκτονική αποτελούν στοιχεία παγκόσμιου ενδιαφέροντος. Η λαϊκή πολεοδομία και αρχιτεκτονική των παραδοσιακών οικισμών προκαλεί ενδιαφέρον και θαυμασμό σε παγκόσμιο επίπεδο, ξεκινώντας ιστορικά από την Μύκονο. Ιδιαίτερα εντυπωσιακές είναι οι ορεινές πρωτεύουσες αρκετών νησιών (Χώρες). Η Ερμούπολη αποτελεί σπάνια περίπτωση διατηρούμενου αστικού συνόλου στον ελλαδικό χώρο.

Οικοτουρισμός

Χωρίς να παρουσιάζουν σημαντικές προστατευμένες περιοχές, έχει οριοθετηθεί στις Κυκλάδες αξιόλογος αριθμός (20) περιοχών του δικτύου NATURA και περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλους. Αφορούν συμπλέγματα μικρών ακατοίκητων νησιών αλλά και ολόκληρα τμήματα μεσαίων κατοικημένων νησιών καθώς και θαλάσσιες και παράκτιες ζώνες. Γενικότερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ποικιλία της βλάστησης σε όλα τα νησιά. Κανένα μεμονωμένο νησί δεν φαίνεται να συγκεντρώνει αρκετό ενδιαφέρον για να αποτελέσει αυτόνομο οικοτουριστικό προορισμό. Σαν σύμπλεγμα νησιών όμως οι Κυκλάδες διαθέτουν αρκετή ποικιλία ελκυστικών περιοχών οικολογικού ενδιαφέροντος.

Επίσης, στις Κυκλάδες υπάρχει ένας σπάνιος πλούτος χλωρίδας με 213 ενδημικά, σπάνια ή απειλούμενα είδη και υποείδη και μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα πανίδα και ορνιθοπανίδα που αποτελείται τόσο από κοινά είδη όσο και από απειλούμενα και ενδημικά με πιο σημαντικό τη φώκια *Monachus monachus*.

Γεωτουρισμός

Ο Γεωτουρισμός αναπτύσσεται σε περιοχές με σημαντικά γεωλογικά μνημεία, με κύριο στόχο τη σύνδεση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος με τη γεωλογική κληρονομιά κάθε τόπου, τα πολιτιστικά μνημεία και τις παραδόσεις του.

Η ιστορία της γεωλογικής δημιουργίας των Κυκλάδων εξηγεί τον τεράστιο γεωλογικό πλούτο τους, όπου κάθε νησί παρουσιάζει ένα εντυπωσιακό και εντελώς ξεχωριστό ανάγλυφο και περιλαμβάνει μνημεία με τεράστιο γεωλογικό αλλά και παλαιοντολογικό, αρχαιολογικό και ιστορικό ενδιαφέρον - οι ηφαιστειακοί κρατήρες στη Μήλο και την Αντίμηλο, η καλντέρα της Σαντορίνης και ο κρατήρας της Νέας Καμένης, η ηφαιστειακή φλέβα της Θηρασίας, τα υποβλητικά σπήλαια της Ηρακλείας, της Νάξου, της Σερίφου, της Αντιπάρου, της Φολεγάνδρου, ο συγκλονιστικός υπερμεγέθης μονόλιθος του Καλάμου στην Ανάφη, οι εκλογίτες στη Σύρο, οι μανιταροειδείς μορφές διάβρωσης και οι θερμές πηγές στην Κίμωλο, τα θερμά λουτρά στην Κύθνο, τα απολιθώματα νάνων ελεφάντων στη Νάξο και τη Δήλο, τα αρχαία μεταλλεία στη Σέριφο.

Στις Κυκλάδες, εκείνο που συνηθίζεται ως «γεωλογικός τουρισμός» είναι η επίσκεψη τουριστών (του μαζικού τουρισμού) σε περιοχές με γεωλογικό ενδιαφέρον ακολουθούμενη από ελάχιστη ξενάγηση. Ως τέτοιες αναφέρονται οι επισκέψεις στην Παλαιά και Νέα Καμμένη Σαντορίνης, η υποβρύχια βόλτα στο ίδιο μέρος, η επίσκεψη με ξενάγηση στο σπήλαιο Καταφύκι της Κύθνου, ο περίπλους της Μήλου, αλλά και οι αντίστοιχες οργανωμένες εκδρομές στα δύο αρχαία θειωρυχεία του νησιού. Τέλος, ίσως το πιο συναφές με αυτό το είδος εναλλακτικού τουρισμού είναι τα γεωλογικά μουσεία που έχουν δημιουργηθεί στα νησιά και ιδιαίτερα αυτά της Μήλου και της Απειράθου Νάξου. Ακόμα και χωρίς οργάνωση δεν είναι λίγοι αυτοί που επιλέγουν τη Θήρα ως προορισμό ακριβώς για να επισκεφθούν το ηφαίστειο, ή τη Μήλο για να θαυμάσουν από κοντά τους γεωλογικούς σχηματισμούς της.

Αθλητικός Τουρισμός

Ο αθλητικός τουρισμός προσδιορίζεται ως η εναλλακτική αυτή μορφή τουρισμού κατά την οποία ο τουρίστας επιλέγει τον προορισμό του με βάση τη δυνατότητα εξάσκησης του αγαπημένου του υπαίθριου σπορ. Οι τρεις βασικές κατηγορίες υπαίθριων σπορ που προσδιορίζουν τον τουρισμό ως αθλητικό είναι τα εναέρια (αιωροπτερισμός, ανεμοπτερισμός, αλεξίπτωτο πλαγιάς), τα χερσαία (ιππασία, ποδηλασία, ποδηλασία βουνού, αναρρίχηση, μηχανές – αυτοκίνητα χώματος) και τα θαλάσσια (καταδύσεις, θαλάσσιο σκι, ιστιοσανίδα, kitesurfing, ψάρεμα, κανώ).

Στα Κυκλαδονήσια οι καταδύσεις με μπουκάλες, έχουν αναπτυχθεί σε μικρό βαθμό. Περιστασιακά ιδρύθηκαν και λειτουργούν σε ορισμένα νησιά ιδιωτικά καταδυτικά κέντρα που εκτός από την ενοικίαση εξοπλισμού, την παροχή μαθημάτων σε αρχάριους και την μεταφορά στους χώρους κατάδυσης, οργανώνουν και υποβρύχιες ξεναγήσεις (Σαντορίνη, Πάρος, Αντίπαρος, κλπ). Σήμερα στις Κυκλάδες λειτουργούν συνολικά 20 σχολές καταδύσεων/καταδυτικά κέντρα, και συγκεκριμένα στην Πάρο, Αντίπαρο, Ίο, Σύρο, Μήλο, Σαντορίνη και Μύκονο.

Στη Πάρο, στη Νάξο και στην Μύκονο εξασκείται επίσης η αθλητική - αγωνιστική ιστιοσανίδα, ενώ λειτουργούν σχολές θαλάσσιων σπορ στο Μυλοπότα Ίου, στον Όρμο Κορθίου Άνδρου και στον Αγ. Γεώργιο Νάξου.

Σε ότι αφορά τα υπόλοιπα είδη (ιππασία, θαλάσσιο σκι, κανώ κλπ) το σύνηθες είναι να ασκούνται ως συμπληρωματικές δραστηριότητες του μαζικού τουρισμού (κατά καιρούς λειτουργούν κάποια κέντρα ιππασίας στα μεγάλα νησιά π.χ. Πάρο, Νάξο, Σύρο για μικρές βόλτες στο νησί που μετά από μικρό χρονικό διάστημα κλείνουν ως μη βιώσιμα) ενώ σπανίως εξασκούνται εναέρια σπορ (π.χ στον Άγιο Γεώργιο Νάξου δίνεται η δυνατότητα εξάσκησης ανεμοπτερισμού). Επίσης στη Νάξο ενοικιάζονται ποδήλατα βουνού και οργανώνονται βόλτες από ιδιωτικό γραφείο σε όλο το νησί με ξεναγό, ενώ επιχείρηση ενοικίασης κανώ υπάρχει στη Μήλο.

Αν και τα περισσότερα από τα νησιά των Κυκλάδων χαρακτηρίζονται από έντονο ανάγλυφο, ελάχιστες αναρριχητικές - ορειβατικές διαδρομές έχουν ανοιχτεί (από ιδιώτες αναρριχητές) και δεν υπάρχει οργανωμένος αναρριχητικός τουρισμός σε κάποιο από τα νησιά. Εξαίρεση αποτελεί η Μήλος όπου υπάρχουν αναρριχητικές πίστες στην Τούρλα του Βανιού και στα Γλαρονήσια οι οποίες μάλιστα θεωρούνται από τα καλύτερα αναρριχητικά πεδία της Ελλάδας αν και είναι ελάχιστα προβεβλημένα. Επίσης η Ανάφη προσφέρει στους λάτρεις της αναρρίχησης αρκετά αξιόλογα σημεία (Κάλαμος). Επίσης στο παρελθόν είχαν γίνει προσπάθειες δημιουργίας αναρριχητικών διαδρομών και canyoning στην Αμοργό.

Αγροτουρισμός

Ο γεωργικός τομέας στις Κυκλάδες δεν συγκεντρώνει κατ' αρχάς σημαντικά στοιχεία τουριστικού ενδιαφέροντος. Μόνο, τα μεγαλύτερα και πλέον ανεπτυγμένα νησιά (Νάξος, Πάρος, Άνδρος, Τήνος, Σύρος και Θήρα) καθώς και η Κέα και η Κύθνος που έχουν σχετικά διατηρήσει την αγροτική φυσιογνωμία τους, διαθέτουν στην ενδοχώρα τους επαρκείς πόρους και το δυναμικό διαμόρφωσης ενός οριακά αυτόνομου αγροτουριστικού προϊόντος, στη λογική της παράλληλης ανάπτυξης συναφών μορφών τουρισμού, ώστε να αποτελέσουν στο σύνολό τους βιώσιμα τουριστικά πρότυπα.

Υπάρχουν όμως και στα μικρότερα νησιά επί μέρους χαρακτηριστικά τα οποία μπορεί να αξιοποιηθούν. Μεταξύ αυτών είναι η στενή γεωγραφική συγκέντρωση γεωργίας - κτηνοτροφίας και αλιείας, η χρήση παραδοσιακών μεθόδων (αλώνια, μουλάρια), η καλλιέργεια ειδικών ποικιλιών και η παραδοσιακή οικοτεχνική παραγωγή.

Συνεδριακός Τουρισμός

Συνεδριακός τουρισμός θεωρείται ο τουρισμός που γίνεται με αφορμή κάποιο συνέδριο, συμπόσιο, σύσκεψη ή σεμινάριο και που οι συμμετάσχοντες έχουν στον ελεύθερο τους χρόνο τουριστικές δραστηριότητες.

Στις Κυκλάδες υπάρχουν 4 συνεδριακά κέντρα (από ένα σε Μύκονο, Σαντορίνη, Σύρο και Τήνο) και 20 ξενοδοχεία που διαθέτουν εγκαταστάσεις για την φιλοξενία συνεδρίων (στη Μύκονο, τη Σαντορίνη, την Πάρο, τη Νάξο, τη Σύρο και την Τήνο). Τις βασικές προϋποθέσεις ανάπτυξης ενός προϊόντος συνεδριακού τουρισμού διαθέτουν σήμερα η Σαντορίνη και η Μύκονος λόγω των μεγάλων τουριστικών μονάδων και των διεθνών αεροδρομίων.

Τουρισμός Υγείας / Ευεξίας

Ο τουρισμός υγείας ξεφεύγει από το κλασσικό μοτίβο του εναλλακτικού τουρισμού και απευθύνεται στο τουρίστα υγείας δηλ. σε αυτόν που αναζητά αρχικά την ίαση ενώ παράλληλα ενδιαφέρεται και για τη ψυχαγωγία του κατά τη διάρκεια της διαμονής του. Σκοπός του ιαματικού τουρισμού είναι η θεραπεία ή ανακούφιση από κάποια ασθένεια. Στις Κυκλάδες υπάρχουν έξι ιαματικές πηγές: στην Άνδρο, στη Σίφνο, στη Μήλο, στην Κύθνο, στη Σαντορίνη και στην Κίμωλο (οι πηγές στην Άνδρο και στη Σίφνο δεν χρησιμοποιούνται για λουτρά).

Τουρισμός ευεξίας θεωρείται η θαλασσοθεραπεία και ο σκοπός της είναι είτε η αποτοξίνωση είτε η αισθητική βελτίωση της εμφάνισης και δεν στοχεύει ως επί το πλείστον σε θεραπεία από ασθένειες. Η θαλασσοθεραπεία γίνεται σε ειδικά διαμορφωμένα κέντρα (spa) που παρέχουν εκτός από τη θεραπεία, διαμονή και σίτιση αν κάποιος το επιθυμεί. Στις Κυκλάδες δεν υπάρχει κάποιο εξειδικευμένο κέντρο αν και στην Αμοργό, Σαντορίνη και Μύκονο μέσα σε ορισμένα ξενοδοχεία υπάρχουν εγκαταστάσεις θαλασσοθεραπείας.

Οι Κυκλάδες δεν διαθέτουν αναπτυγμένους τουριστικούς πόρους για την αυτόνομη προώθηση του τουρισμού υγείας. Οι λουτρικές εγκαταστάσεις, όπου υπάρχουν θερμές ιαματικές πηγές, δεν ανταποκρίνονται στις σύγχρονες απαιτήσεις και οι εγκαταστάσεις spa στα μεγάλα ξενοδοχεία της Σαντορίνης και της Μυκόνου μπορούν να αναλάβουν μόνο συμπληρωματικό ρόλο στις τοπικές στρατηγικές εναλλακτικού τουρισμού. Ιδιαίτερο ρόλο μπορούν να παίξουν τα ιαματικά λουτρά στη Μήλο και την Κύθνο, εφ' όσον εκσυγχρονιστούν.

Αστικός Τουρισμός

Το πολεοδομικό συγκρότημα της Ερμούπολης – Άνω Σύρος στη Σύρο αποτελεί το μοναδικό προορισμό αστικού τουρισμού στις Κυκλάδες. Έχει μεγάλο ενδιαφέρον σαν διατηρημένος αστικός ιστός του 19^{ου} αιώνα με πολύ αξιόλογα αστικά και θρησκευτικά κτίρια. Παράλληλα, αναπτύσσονται πρόσθετες υποδομές υποβοηθητικές για τη λειτουργία του αστικού τουρισμού όλο το χρόνο, όπως το Καζίνο ή η λειτουργία του Θεάτρου «Απόλλων» με θεατρικές παραστάσεις και συναυλίες. Η Σύρος αποτελεί συνεπώς προορισμό για όλο τον χρόνο.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΚΥΚΛΑΔΕΣ

Η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης ανέδειξε έναν σχεδόν αστείρευτο πλούτο στο σύνολο του γεωγραφικού χώρου των Κυκλάδων. Οι πόροι αυτοί δεν είναι συγκεντρωμένοι σε ένα ή λίγα μόνο νησιά αλλά βρίσκονται – με διαφοροποιήσεις βέβαια – σε όλα τα νησιά του συμπλέγματος. Η πληθώρα των πόρων σε μερικά νησιά τους επιτρέπει να αποτελούν αυτόνομους προορισμούς ειδικών μορφών τουρισμού. Αντίθετα, τα μικρότερα νησιά συγκεντρώνουν λίγους πόρους, και σε ελάχιστες περιπτώσεις μπορούν να αποτελέσουν αυτόνομο προορισμό για μια συγκεκριμένη μορφή τουρισμού.

Η πληθώρα και η ποιότητα των αξιοποιήσιμων στοιχείων δίνει την ευκαιρία για την υλοποίηση πολλαπλών στρατηγικών για την ανάπτυξη σημαντικού αριθμού ειδικών μορφών τουρισμού. Στη συνέχεια παρατίθενται οι ακόλουθες επιλογές στρατηγικής ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού στις Κυκλάδες:

Στρατηγική επιλογή Α:

Ο θαλάσσιος, ο πολιτιστικός και ο περιηγητικός τουρισμός επιλέγονται σαν άξονες ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού επειδή προσφέρονται σε όλα τα νησιά για την ανάπτυξη τους και συνδυάζονται μεταξύ τους άριστα.

Τρεις μορφές ειδικού τουρισμού μπορούν να αναπτυχθούν – σε μικρότερη η μεγαλύτερη έκταση – σε όλα τα κατοικημένα νησιά των Κυκλάδων, και να περιλάβουν επίσης και ακατοίκητα: ο θαλάσσιος, ο πολιτιστικός και ο περιηγητικός τουρισμός. Οι τρεις αυτές μορφές προσφέρονται ως κεντρικοί άξονες της στρατηγικής ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού. Πρέπει να επισημανθεί ότι οι τρεις αυτές μορφές στην περιοχή των Κυκλάδων συνδυάζονται και αλληλοσυμπληρώνονται εξαιρετικά και μπορούν να αποτελέσουν το ξεχωριστό και μοναδικό προϊόν εναλλακτικού τουρισμού το οποίο δεν μπορεί να προσφέρει καμία άλλη περιοχή.

Στρατηγική επιλογή Β:

Τα παγκοσμίως γνωστά νησιά Μύκονος, και Σαντορίνη προβάλλονται σαν αυτόνομοι προορισμοί ειδικών μορφών τουρισμού επειδή οι πόροι τους επιτρέπουν συνδυασμούς μεγάλης γκάμας δραστηριοτήτων.

Επίσης τα νησιά Άνδρος, Μήλος, Νάξος, Πάρος, Σύρος και Τήνος διαθέτουν αυτοτελείς πόρους για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού και ιδιαίτερα του συνδυασμού «πολιτιστικός τουρισμός, περιηγητικός τουρισμός και θαλάσσιος τουρισμός».

Συγκεκριμένα τα νησιά αυτά, διαθέτουν πόρους για την ανάπτυξη όλων (ή σχεδόν όλων) των μορφών ειδικού τουρισμού. Προϋποθέσεις για όλες ανεξαιρέτως τις μορφές παρουσιάζει η Σαντορίνη. Παρ' όλη τη σημαντική της ανάπτυξη στα πλαίσια του μαζικού τουρισμού, διαθέτει σημαντικούς πόρους για τις ειδικές μορφές τουρισμού. Αντίστοιχες δυνατότητες σε όλες τις αναφερόμενες μορφές ειδικού τουρισμού, με μια ή δυο μόνο εξαιρέσεις, διαθέτουν και τα άλλα μεγάλα νησιά των Κυκλάδων: η Άνδρος, η Μύκονος, η Μήλος, η Νάξος, η Πάρος, η Σύρος, η Τήνος.

Το καθένα από τα νησιά αυτά μπορεί αυτόνομα να συγκροτήσει ένα πολύ ελκυστικό προορισμό εναλλακτικού τουρισμού, συνδυάζοντας πολύμορφα την ποικιλία των πόρων που διαθέτει. Το καθένα από τα νησιά αυτά επίσης μπορεί να αποτελεί κέντρο ή σημαντικό σταθμό για διαδρομές σε ομάδα νησιών. Επειδή τα νησιά αυτά αποτελούν ήδη γνωστούς προορισμούς, μπορούν τέλος να

αναλάβουν σημαντικό ρόλο στην προβολή της εικόνας των Κυκλάδων σαν περιοχή εναλλακτικού τουρισμού.

Η πληθώρα των πόρων, το μέγεθος τους, οι αεροπορικές ή/και ακτοπλοϊκές συνδέσεις και υποδομές τους, και τέλος και οι υφιστάμενες υποδομές σε (ποιοτικά) καταλύματα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι τα νησιά αυτά θα αναλάβουν κρίσιμους ρόλους στην ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού στο σύνολο των Κυκλάδων.

Στρατηγική επιλογή Γ:

Για τρία νησιά δημιουργούνται τοπικές στρατηγικές γύρω από μια προνομιακή μορφή ειδικών μορφών τουρισμού: στη Τήνο το θρησκευτικό, στη Μήλο το γεωλογικό και στη Σύρο τον αστικό.

Πέρα από τις τρεις μορφές εναλλακτικού τουρισμού για τις οποίες διαθέτουν πόρους όλα τα νησιά των Κυκλάδων, κάποια νησιά παρουσιάζουν ειδικό και σημαντικό ενδιαφέρον για μια ειδική μορφή (π.χ. θρησκευτικός και προσκυνηματικός τουρισμός στη Τήνο, γεωλογικός τουρισμός στη Μήλο, αστικός τουρισμός στη Σύρο).

Μεγάλες είναι επίσης οι δυνατότητες συνδυασμού με άλλες μορφές τουρισμού στα συγκεκριμένα νησιά: πολιτιστικό και περιηγητικό. Οι ειδικευμένες στρατηγικές των νησιών αυτών θα εμπλουτίσουν την συνολική εικόνα των Κυκλάδων σαν ειδικό τουριστικό προορισμό.

Στρατηγική επιλογή Δ:

Ενισχύονται και προβάλλονται καινοτομικές πρωτοβουλίες οι οποίες συνδέονται με το προφίλ των Κυκλάδων σαν προορισμό «μη θεσμοθετημένου τουρισμού» ανεξάρτητα από τη μορφή τουρισμού και το γεωγραφικό χώρο.

Οι Κυκλάδες έχουν καθιερωθεί – και λόγω της γεωγραφικής τους ιδιομορφίας – σαν προορισμός «μη θεσμοθετημένων τουριστών» (individualist tourist). Για τη συνέχιση της παράδοσης αυτής στην προσπάθεια ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού προτείνεται να υποστηρίζονται πρωτοποριακές προτάσεις οι οποίες ανταποκρίνονται στα προτεινόμενα κριτήρια αλλά δεν εντάσσονται υποχρεωτικά ούτε στις γεωγραφικές, ούτε στις λειτουργικές προτεραιότητες, όπως έχουν αναφερθεί παραπάνω.

Οι πρωτοβουλίες αυτές δεν μπορεί ούτε να περιγραφούν, ούτε να προσδιοριστούν ακριβώς λόγω του πρωτοποριακού τους χαρακτήρα. Εντελώς ενδεικτικά αναφέρονται κάποιοι τομείς στους οποίους μπορεί να αναπτυχθούν σχετικές πρωτοβουλίες:

- Ανακατασκευή και επανάχρηση παλιών βιομηχανικών, μεταλλευτικών, θρησκευτικών και κρατικών εγκαταστάσεων
- Οργανωμένες εκδρομές σε ακατοίκητα νησιά με οικολογικό, αρχαιολογικό και ιστορικό αντικείμενο
- Οργανωμένες εκδρομές flotilla (στολίσκος από ιστιοφόρα) σε κατοικημένα και ακατοίκητα νησιά
- Οργάνωση ειδικευμένων σεμιναρίων, θερινών ακαδημιών υψηλής στάθμης και εμβέλειας στους τομείς αιχμής για τις Κυκλάδες: αρχαιολογία, αρχιτεκτονική, γεωλογία, τέχνη, μουσική, γαστρονομία

- Ανάπτυξη νέων ευέλικτων μέσων θαλάσσιων μεταφορών
- Διενέργεια ερευνητικών δραστηριοτήτων, και με τη συμμετοχή – ένταξη επισκεπτών (αρχαιολογία, αρχιτεκτονική, λαογραφία, παρατήρηση της φύσης
- Προσέλκυση επισκεπτών για αναζήτηση ησυχίας, ηρεμίας κυρίως στα μικρά νησιά και την ενδοχώρα των μεγαλύτερων.

ΣΥΝΟΨΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΠΟΡΩΝ ΠΡΟΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ

Πρώτη προτεραιότητα δίνεται στην οριζόντια ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού σε όλα τα νησιά σε τρεις λειτουργικές μορφές: το θαλάσσιο, το πολιτιστικό και τον περιηγητικό. Αυτή η προσέγγιση συνδέει τη μοναδικότητα των Κυκλάδων στο σύνολο τους με ένα μοναδικό τουριστικό προϊόν: την πληθώρα των θαλάσσιων και χερσαίων διαδρομών που καλύπτει όλο το σύμπλεγμα.

Στο πλαίσιο αυτό τα μεγάλα νησιά μπορούν – λόγω της πληθώρας των πόρων τους - να προβάλλονται σαν αυτόνομοι προορισμοί «εναλλακτικού τουρισμού» αξιοποιώντας την φήμη τους σαν κλασσικοί προορισμοί. Ειδικές τοπικές στρατηγικές σε τρία νησιά – Τήνος, Μήλος, Σύρος – μπορούν να εμπλουτίσουν την εικόνα των Κυκλάδων συνολικά. Καινοτομικές πρωτοβουλίες τέλος θα συμβάλλουν στην ενίσχυση της εικόνας των Κυκλάδων σαν προορισμό «μη θεσμοθετημένου τουρισμού».

Σχεδιασμός και Δημιουργία Δικτύου Θαλασσιών & Χερσαίων Διαδρομών

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης ο όρος «**διαδρομές**» λαμβάνεται μεταφορικά και όχι κυριολεκτικά. Οι διαδρομές των ειδικών μορφών τουρισμού, ούτως ή άλλως, εξ ορισμού «συνδέουν» μεταξύ τους (κυριολεκτικά ή μεταφορικά) αξιόλογα στοιχεία του φυσικού ή του πολιτιστικού περιβάλλοντος, στην πιο πλατειά έννοια των όρων. Η σύνδεση αυτή θα πρέπει, στην περίπτωση της παρούσας μελέτης, να επιτυγχάνεται μέσα από δράσεις δικτύωσης, ποιότητας και καινοτομίας.

Η δυνατότητα συνδυασμού επισκέψεων σε διάφορα νησιά, είτε με βάση την γεωγραφική γειτνίαση είτε λόγω ειδικού ενδιαφέροντος, ασφαλώς αποτελούν ένα σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα για τις Κυκλάδες, ωστόσο ο σχεδιασμός διαδρομών στη βάση μιας ειδικής μορφής τουρισμού ή του συνδυασμού περισσότερων, καθίσταται άνευ ουσίας καθώς λόγω της πολυδιάσπασης του νησιωτικού χώρου και της πληθώρας των πόρων, οι δυνατότητες σχεδιασμού διαδρομών είναι άπειρες και δεν μπορούν να οριοθετηθούν στη βάση μονοπατιών και δρόμων όπως θα ήταν δυνατό σε μια ενιαία γεωγραφική περιοχή.

Ως ενδεικτικό παράδειγμα αναφέρεται η δημιουργία θαλασσιών διαδρομών: θεωρητικά θα μπορούσαν να σχεδιαστούν άπειρες διαδρομές, που να «ενώνουν» μεταξύ τους λιμάνια και προστατευμένους όρμους όλων των νησιών με όλα τα άλλα νησιά. Αυτό ακριβώς καθιστά και το έργο του σχεδιασμού των (φυσικών) διαδρομών άσκοπο και μας οδηγεί στο να εντοπίσουμε τα επί μέρους αγκυροβόλια, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν «προορισμούς» θαλάσσιου τουρισμού. Επίσης, ορισμένες μορφές τουρισμού (π.χ. του θαλάσσιου αθλητισμού όπως η ιστιοσανίδα και οι καταδύσεις) δεν προσφέρεται για το σχεδιασμό διαδρομών, καθώς πραγματοποιούνται σε μεμονωμένα σημεία, όπου επικρατούν οι κατάλληλες συνθήκες ή όπου επιτρέπεται με βάση την ισχύουσα νομοθεσία.

Άλλωστε, η δημιουργία θεματικών διαδρομών με την κυριολεκτική έννοια θα περιόριζε σημαντικά τις δυνατότητες συνδυαστικής και πολύπλευρης ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού στις Κυκλάδες, στις οποίες παρέχονται άπειρες δυνατότητες συνδυασμού και επιλογής χωρικών ενότητων και νησιών για τη δημιουργία διαδρομών.

Έτσι, η προτεινόμενη ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού, δεν οργανώνεται σε διαδρομές με την κυριολεκτική σημασία του όρου (δηλ. σε δρομολόγια ειδικών μορφών τουρισμού), με εξαίρεση τις περιπατητικές διαδρομές ανά νησί, όπου η χάραξη φυσικών διαδρομών και η αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων το επιτρέπει.

Για τους λόγους αυτούς, προκρίθηκε η σύνθεση των πόρων αυτών ανά μορφή σε συνδυασμό με τις υπάρχουσες γενικές και τουριστικές υποδομές, καθώς και προτάσεις για νέες υποδομές, ώστε από τη σύνθεση αυτή να προκύψουν «ειδικά ανά μορφή τουριστικά προϊόντα» ποσοτικά και ποιοτικά κατάλληλα για να προσελκύσουν ζήτηση ειδικών μορφών τουρισμού. Ακόμη και εάν τα προϊόντα αυτά περιοριστούν σε ένα νησί (πχ γεωλογικός τουρισμός στη Μήλο) ή συνδυάσουμε περισσότερες της μιας ειδικές μορφές σε ένα ή περισσότερα νησιά, το προϊόν, που τελικά θα συντεθεί, θα πρέπει να είναι πλήρες και εξειδικευμένο.

Παράλληλα, σε κάθε ενότητα ειδικής μορφής τουρισμού εντοπίστηκαν τα νησιά με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον και εντάχθηκαν σε δύο επίπεδα (Α και Β) σύμφωνα με την σπουδαιότητα των συγκεκριμένων πόρων. Αυτές οι ομάδες νησιών προσφέρονται για το σχεδιασμό διαδρομών προσανατολισμένων σε μια μορφή τουρισμού η συνδυάζοντας διάφορες. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται μια συνολική εικόνα των δυνατοτήτων αξιοποίησης ανά νησί (χωρική ενότητα) και ειδική μορφή τουρισμού.

Επισημαίνεται ωστόσο, ότι οι κατηγοριοποιήσεις σύμφωνα με την μορφή ειδικού τουρισμού δεν θα πρέπει να θεωρηθούν περιοριστικές, αφού οι δυνατοί συνδυασμοί αξιοποίησης διαφορετικών πόρων είναι πολύ περισσότεροι π.χ. μπορεί να συνδυαστούν νησιά με σημαντικούς αρχαιολογικούς πόρους με ένα ή περισσότερα νησιά που διαθέτουν λιγότερο ενδιαφέροντες αρχαιολογικούς χώρους ή άλλους πόρους που αποτελούν ενδιαφέρον για τους επισκέπτες.

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΝΗΣΙΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
Α επίπεδο	Νησιά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως σημεία εκκίνησης θαλάσσιων διαδρομών: Σύρος – Μύκονος
Β επίπεδο	Το σύνολο των Κυκλάδων

ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
Α επίπεδο	Αμοργός - Άνδρος - Νάξος - Κέα
Β επίπεδο	Πάρος - Σαντορίνη - Σίφνος - Τήνος - Φολέγανδρος

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
Αρχαιολογία - Ιστορία	
Α επίπεδο	Δήλος/Μύκονος - Σαντορίνη - Μήλος
Β επίπεδο	Άνδρος - Κίμωλος - Πάρος - Νάξος - Τόποι εξορίας (Γυάρος - Μακρόνησος)
Τέχνες	
Α επίπεδο	Άνδρος - Τήνος - Σύρος
Β επίπεδο	Σίφνος - Σαντορίνη

Αρχιτεκτονική	
A επίπεδο	Σύρος – Τήνος – Μύκονος
B επίπεδο	Άνδρος – Αμοργός – Σίφνος – Φολέγανδρος - Σαντορίνη
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ/ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
A επίπεδο	Τήνος – Πάρος
B επίπεδο	Αμοργός

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
A επίπεδο	Περιοχές Natura 2000
B επίπεδο	Περιοχές φυσικού κάλους, υγρότοποι, περιοχές σημαντικές για τα πουλιά

ΓΕΩΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
A επίπεδο	Σαντορίνη – Μήλος
B επίπεδο	Κίμωλος – Νάξος – Πάρος – Σέριφος - Αμοργός

ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ (καταδύσεις – ιστιοσανίδα)	
A επίπεδο	Πάρος – Μήλος – Κέα - Κίμωλος – Μύκονος - Σαντορίνη
B επίπεδο	Σύρος – Τήνος – Ίος – Άνδρος - Σέριφος - Κύθνος

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
A επίπεδο	Νάξος – Σαντορίνη
B επίπεδο	Άνδρος – Πάρος – Σύρος – Τήνος – Κέα – Κύθνος

ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
A επίπεδο	Μύκονος – Σαντορίνη
B επίπεδο	Σύρος – Πάρος - Μήλος

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ – ΘΑΛΑΣΣΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ	
A επίπεδο	–
B επίπεδο	Μύκονος – Σαντορίνη – Μήλος – Κύθνος

ΑΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
Α επίπεδο	Σύρος
Β επίπεδο	-